

Jana Kodetová, Lexikální koheze v klasické řečtině
Bakalářská práce, Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Praha 2020
Posudek oponenta

Práce paní Jany Kodetové (dále: „autorka“) obsahuje ve svém jádru – po úvodu (s. 7–9) věnovaném zejména metodice postupu a technikám – dvě hlavní části. V první z nich, přípravné (kapitola 2, s. 10–17), si autorka na základě rozboru literatury postupně vymezuje základní koncept práce, lexikální kohezi textu, a hrubé rozdělení typů lexikálních prostředků koheze. V jádru práce pak jednak pro jednotlivé typy (jejichž vymezení je příležitostně ještě na počátku jednotlivých kapitol/podkapitol precizováno či ilustrováno anglickými příklady převzatými z literatury) přináší (na s. 17–59) doklady, zpravidla nikoli všechny, ze zvoleného starořeckého (attického) textu, Xen. Cyr. I, jednak vyhledává (na s. 59–65, k nimž patří i příloha práce) lexikální prostředky koheze v jedné části zmíněného textového penza (Xen. Cyr. I, 6, 21–22), a to nejspíše vyčerpávajícím způsobem. Závěr práce (s. 65–68) je komparativně zacílený: na základě zjištění z jádra práce podává kladnou odpověď na otázku, zda typy prostředků lexikální koheze postulované pro angličtinu byly využívány i v klasické řečtině.

Lze říci, že tato bakalářská práce je zdařilým příkladem aplikace obecnělingvistického (nebo možná spíše anglicistického) výzkumu, resp. teorie na starořecký jazykový materiál. Nakolik mohu dohlédnout, tématu prostředků lexikální koheze starořeckých textů se dosud nikdo, alespoň v obdobném rozsahu, nevěnoval (jak konstatuje i autorka na s. 7, 16 a 68). Závěr, „že je možné aplikovat kategorie z jiných jazyků na starořečtinu relativně bez problémů“ (s. 65), se sice jeví být banálním, ale nelze za daných poměrů popřít, že autorka pro jeho podloženou formulaci odvedla záslušnou a obsáhlou práci.

Přípravná část bakalářské práce (2. kapitola) je napsaná postačujícím způsobem, i když by snad bylo možné vylepšit uspořádání výkladu (např. typy prostředků lexikální koheze jsou tematizovány už v podkapitole 2.2.1, nikoli pouze v 2.2.2 nesoucí odpovídající titul). Jako potenciální heuristické omezení se mi jeví nevelké množství prací, z nichž autorka čerpá (a v konečném důsledku se drží jenom Tanskanen 2006), a také malý počet jazyků (prakticky pouze angličtina), na nichž je založena dále v práci užívaná typologie prostředků lexikální koheze. V této souvislosti bych v diskusi rád položil otázku, zda by zohlednění i jiných než indoeurospských jazyků (a jiné než anglické literatury) podle autorky mohlo vést k zásadnímu rozšíření penza lexikálních prostředků textové koheze. Taktéž bych ocenil, kdyby autorka rozvedla tvrzení „To, že některých vazeb jsme v textu našli málo ..., neznamená, že by v řečtině neexistovaly nebo byly neobvyklé“ (s. 65), které vyznívá dosti apriorně a paradoxně.

Je ovšem na druhé straně namístě zdůraznit, že autorka už v práci chvályhodně naznačuje, že si je různých problémů vědoma: jak v případě závislosti na anglickém jazykovém materiálu (s. 7), tak v případě převzetí typologie od Tanskanen (pozn. 21 a s. 17 *bis*, také s. 18); taktéž „metodologický“ postřeh v samotném závěru práce (s. 68) je velice rozumný: „Tato práce vychází ze sekundární literatury, jejíž závěry aplikuje na řecký text. Při analýze jsme tedy cíleně vyhledávali opakování, substituci, ekvivalenci atd. Jiný možný a možná i v některých ohledech lepší by byl přístup, který by vycházel z textu a který by se pak na základě zjištěných údajů snažil najít paralely v sekundární literatuře.“ Dodal bych k tomu tolik, že ani jeden z těchto přístupů není v praxi realizovatelný v „krystalické“ podobě: výzkum vždy nutně vychází stejně tak z „primárních“ pramenů (zkoumaného jazyka), jako ze zdrojů „sekundárních“.

Pokud jde o jádro práce, tj. shromáždění starořeckých dokladů na s. 17–65, autorka výběr řeckého textu pro analýzu odůvodňuje (s. 8). Navzdory tomu bych v diskusi při obhajobě uvítal případné rozvedení či doplnění tohoto zdůvodnění a autorčin názor na to, zda by výběr jiného (prozaického) textu mohl mít zásadní dopad na závěry práce.

Autorka při hledání příkladů jednotlivých druhů prostředků lexikální koheze – v zásadě pochopitelně – místy nachází příklad i tam, kde podle mého soudu spíše žádný není. Spornost jednotlivých instancí může být dána povahou tématu a (alespoň v případě některých typů lexikálních prostředků koheze) sémantickou fluiditou toho či onoho lexému. V každém případě, k

autorčiným analýzám jednotlivých vět bych rád dodal alespoň následující konkrétní připomínky:

- S. 32, v. 2: Kromě dvou možností, které navrhuje autorka (není jasné, zda podle vlastního uvážení, nebo na základě literatury), existuje přinejmenším ještě jedna: αὐτοῖς nahrazuje τοὺς παῖδας. K tomuto mínění mě vede zejména ἔπειτα: obce (nejdříve) nechávají rodiče vychovávat děti, „pak“ „jim“ ovšem dávají ty a ty příkazy. Tato časová posloupnost podle mého soudu dává větší smysl v tvrzení o dětech, nikoli o „starších“ (či o občanech, které by bylo třeba si domyslet). Na tom, že zajmeno spadá do kolonky „substitute“, se samozřejmě nic nemění.
- S. 32, v. 3: αὐτοῖς v předchozím textu antecedent má, a sice οἱ πολῖται!
- S. 33, pozn. 56: Osobně jsem se dosud domníval, že αὐτὸν substituuje παῖδα μικρὸν, nikoli μικρὸν χιτῶνα – ale v tomto případě nepovažuji svou pozici za nijak zvláště pevnou.
- S. 45–46, v. 2 (zejména pozn. 82): τούτων φανέντων je nesporně vazba genitivu absolutního, participium tedy vyjadřuje predikát a nemůže být nadřazeným pojmem pro ἀστραπή a βροπή či vůbec jakýmkoli substantivem.
- S. 46, v. 3: Nejsou mi jasné rozpaky („případně i“) autorky ohledem τῶν ἡμέρων: pokud jsou vyvolány změnou pádu, na té není nic zvláštního: předmět je na rozdíl od θήρεια v genitivu (partitivním); Kýρος dostával zvěřinu a (pouze některé) z domácích zvířat.
- S. 50, v. 3: Vazba, pokud tady nějaká je, je podle mého soudu mezi καὶ ἱππεῖς καὶ πεζοὶ na jedné straně a ἡ διαδοχῇ, nikoli τῇ φυλακῇ, na straně druhé.
- S. 50, v. 4: Snaha dát τὸ ἐμπλησθῆναι do vztahu k ἄρτος καὶ κρέα se mi jeví být násilná; naopak nezohledněna je substitute τὸ ἐμπλησθῆναι pomocí εἰς τοῦτο.
- S. 60, v. 2: „substitute v řečtině nevyjádřeného podmětu (v češtině *lidě*)“ – οἱ ἄνθρωποι ale v dané větě figurují!
- S. 61–62, v. 6: „se slova týkají jiných témat – βέλτιον se vztahuje ke znalosti cesty a κακόν k následkům poslušnosti“. To je pravda, v této souvislosti je ale možné zvažovat, že τὸ κακόν je ve vazbě k τοῦ συμφέροντος z v. 2.

Na margo jádra práce, konkrétně sekce o substituci, se lze ještě ptát, proč v ní chybí výklad či alespoň nějaká zmínka o deiktickém zájmenu ὅδε.

Formální stránka práce bohužel nemůže být ani zdaleka označena za bezproblémovou. Pochybení je mnoho a mnoho jejich typů se opakuje, nepovažuji proto za účelné snažit se tady o reprezentativní výčet. Abych nicméně konstatování těchto nedostatků podložil, ilustračně uvádím:

- Překlepy a drobné omyly v zápisu: „Letters“ (s. 8); „Carrell“ (správně) vs. „Carrel“ (s. 12); „sé“ (pozn. 28); „i tis clear“ (pozn. 33); „koreferenční“ (s. 23); „Jednou se *αὐτός* užito“ (s. 31); „Zde Jedná se o antonymii...“ (s. 40); „Jedná o polární...“ (s. 40); „*Collaboration towards coherence*“ (recte: *Collaborating...*; s. 43); „vazva“ (s. 51); μάχουα (pozn. 109), „kparativu“ (s. 62) atd.
- Chybějící nebo nadbytečné čárky (obojí spíše výjimečně): např. „při práci s jiným než mateřským jazykem, může nastat“; „jistota, že *them* odkazuje k **apples je** dána“ (obojí pozn. 17); „**štvanicemi střílením** a zabíjením“ (s. 24).
- Opomenutí druhé závorky: „(viz *ekvivalence* (kap. 3.2).“ atd.
- Příležitostné zkracování stránkového rozsahu vs. nezkracování (prvnímu bych se osobně vyhýbal): „Štícha (2013, 912-15)“ atd.
- Opakování částí textu (nejspíš jako reziduí jeho revize): „jednak kategorii *nuclear* a *activity sequence*“ (s. 15, úsek je včleněn pod první bod seznamu; obě kategorie mají pak bod samostatný); „řadí do kolokace“ (pozn. 25); „Tento Kambýsés byl z rodu Perseovců.“ (s. 23); „vlastní jména“ (s. 29); „Dále slova pokrývají celou škálu významu a nedají se stupňovat“ (pozn. 69; tomu předchází termín „kontrárnosti“, který je zde ale asi omylem místo „komplementárnosti“) atd.
- Vynechávky (spíše výjimečně): např. „Jednotlivé lexémy jsou pak v těchto vnímány...“ (s. 18); „Oba předměty řeči opět koreferenční.“ (s. 21).
- Cyr. (zkratka pro *Kýrou paideiá*) je zčásti v kurzivě, zčásti bez ní; to samé platí o českých

- překladech pasáží z daného díla (všechno ilustruje třeba s. 24).
- Pozn. 48 chybí editace (a údaje o zdroji, „Hladká“ nestačí).
 - Zmatený je začátek s. 53: „Tanskanen(ová) dodává, že ačkoli se jedná o relativně jasné vazby, v textu jsou méně obvyklé (Halliday & Hasan 1976, 61). Uvádí příklad..., kde vzniká vazba mezi slovy *tomorrow*, *today* a *yesterday*.“ Jednak je zde nenáležitý odkaz na jinou publikaci, jednak pak autorka cituje jiný Tanskanenové příklad, než je ten, který komentuje poukazem na slova *tomorrow*, *today* a *yesterday*.
 - „nelze nevytvořit“ (s. 55): recte: vytvořit.
 - „Ve větě 1 se vytváří vztah mezi slovesy *ἀφίημι* a *προστάσσω*...“ (s. 40): recte: „větě 2“.
 - V 5. kapitole (analýza souvislé pasáže) mnohokrát autorka avizuje vyznačení některé vazby v řeckém textu např. kurzívou, toto značení pak ale čtenář hledá marně (poprvé dvakrát na s. 60 u v. 1 a 2).
 - Zvážil bych průběžné číslování příkladů (vět) v celé práci, nikoli vždy od počátku v každé podkapitole; obdobně kontinuálně jsou číslovány poznámky pod čarou.
 - Na literaturu se v textu (včetně poznámek) odkazuje nejednotně: srov. např. případy jako „Bakker (2009)“, „Halliday a Hasan 1989, 76“, „Halliday & Hasan 1989, 54“, „Karlík, Grepl, Mareš, 2017“, „Carrell, 1982, 483“
 - Odkazy na řecké texty jiné než Xenofóntovu *Kýrou paideiá* jsou v práci řešeny neuspokojivě: absentují v seznamu primárních pramenů a jejich uvádění je realizováno směsicí řečtiny a latiny bez jasných pravidel (přičemž osobně bych u názvů děl i jmen autorů zůstal u latiny) – srov. třeba pozn. 45 a 101. Autorka také nemá zvládnuté odkazy na hesla z Hézychovia slovníku, ač je nutné přiznat, že v tomto případě jde o poměrně neintuitivní problematiku.
 - Bibliografie (s. 69–71) je také, co se úpravy týče, nejednotná, mírně zmatečná a celkově působí nehezky. Od detailů upouštím. Nechybí v ní bohužel ani chyby, což dokládám jediným příkladem: první záznam v sekundární literatuře by měl místo „Bakker S.J. (2009). Introduction. In: Bakker S.J., Wakker Bakker S.J. (eds.). *Discourse Cohesion in Ancient Greek*. Leiden – Boston: Brill. str. xi–xx.“ vypadat přibližně následovně: Bakker, S., Wakker, G. (2009). „Introduction“. In: S. Bakker, G. Wakker (eds.), *Discourse Cohesion in Ancient Greek*. Leiden / Boston: Brill, xi–xx. To znamená: úvod ke dané knize v původním záznamu neměl druhého autora (jehož existenci ale naznačoval editorský údaj k celé publikaci).

Poslední připomínka může začít jako další výtku na adresu formální stránky práce: Uváděné úryvky z řeckého Xenofóntova textu jsou dosti často doprovozeny ne zcela odpovídajícím rozsahem českého překladu (viz konec překladu v. 1 na s. 23, v. 2 na s. 24, v. 1 na s. 45 a v. 2 na s. 50, začátek překladu v. 4 na s. 54 či začátek originálního textu v. 4 na s. 31). I věcně se mi ovšem překlady příležitostně nezdají být nejlepší (tak v. 3 na s. 20 a v. 2 na s. 46). Je tedy podle mého soudu otázná, zda by nebylo bývalo lepší, kdyby autorka byla přeložila všechny citované řecké texty sama a nepřebírala je z Bahníkova překladu. Je ostatně asi symptomatické, že nepřesnosti v autorčině „doslovném“ překladu v pozn. 28 lze nejspíše připsat vlivu předtím uvedeného nedoslovného (Bahníkova?) překladu. Recte má překlad podle mého soudu znít: „Jakmile Kýros přišel a poznal...“

Jak je z uvedeného patrné, předložená práce je věcně kvalitní, obsažná a představuje produkt nemalého úsilí. Z tohoto úhlu pohledu by si zasloužila hodnocení coby „výborná“. Její formální podoba sice není vysloveně „nedostatečná“, ale ani lepší než „velmi dobrá“. Práci tedy **doporučuji k obhajobě** a navrhuji hodnotit zámkou „**výborně**“ nebo „**velmi dobře**“, v závislosti od toho, zda dojem z obhajoby posílí spíše pozitivní dojmy z obsahové, nebo spíše dojmy průměrné z formální stránky práce.

V Kolíně 26. 8. 2020

Ján Bakyta